

Cooperativismo e Enonomía Social, nº 31 (2008-2009), pp. 127-134

**SUSPENSIÓN COLECTIVA DA PRESTACIÓN
DE TRABALLO DOS SOCIOS TRABALLADORES DAS
COOPERATIVAS E PRESTACIÓN POR DESEMPREGO
TRAS O REAL DECRETO LEI 2/2009, DE MEDIDAS
URXENTES PARA O MANTENIMENTO E O FOMENTO DO
EMPREGO E A PROTECCIÓN DAS PERSOAS
DESEMPREGADAS**

Nora María MARTÍNEZ YÁÑEZ

*Profesora axudante doutora de Dereito do traballo e da seguridade social
Universidade de Vigo*

1. Marco normativo xeral das suspensións colectivas da prestación de traballo dos socios traballadores das cooperativas e do seu acceso ao desemprego.

O artigo 84 da Lei estatal 27/1999, do 16 de xullo, de cooperativas, regula, de forma moi similar ao Estatuto dos Traballadores respecto a estes por conta allea, unha serie de situacións que poden xustificar a suspensión da obriga do socio traballador de prestar o seu traballo, coa conseguinte perda dos dereitos económicos derivados desta. No elenco manifestado no apartado primeiro, letra f), menciónanse as «causas económicas, técnicas, organizativas, de produción ou derivadas de forza maior», engadindo o parágrafo terceiro á regulación do procedemento que hai que seguir para levar a cabo tales suspensións, moito máis sinxelo que o previsto polo Estatuto dos Traballadores para os asalariados¹.

¹Segundo esta disposición, correspóndelle á Asemblea Xeral declarar a necesidade de que, a raíz das causas citadas, deban pasar á situación de suspensión algúns ou varios dos socios traballadores que integran a cooperativa. Así mesmo, a Asemblea Xeral deberá indicar canto tempo durará esta situación e, concretamente, quen se verá afectado por ela. Por conseguinte, o papel atribuído polo Estatuto dos Traballadores á negociación conxunta

O artigo 107. 3 da Lei 5/1998, do 18 de decembro, de cooperativas de Galicia, considera idéntico mecanismo suspensivo e concede, ao igual que a norma estatal, unha ampla marxe de actuación á Asemblea Xeral respecto aos aspectos procedementais.

En calquera caso, a posibilidade de suspender temporalmente a relación de traballo dos socios da cooperativa ten a evidente finalidade de contribuír á continuidade do vínculo e da propia entidade social en situacións críticas que, non obstante, poderían ter carácter pasaxeiro. En definitiva, trátase da mesma finalidade que perseguen as suspensións temporais da relación laboral reflectidas no artigo 47 do Estatuto dos Traballadores. Pero hai que ter en conta a especial importancia que esta medida adquire no contexto das cooperativas que, debido ao seu carácter personalista, ao seu funcionamento democrático ou ao seu réxime de responsabilidades, resultan idóneas para proxectos empresariais de pequena ou mediana envergadura en que, polo común, boa parte dos socios asumen a condición de socios traballadores².

Durante a situación de suspensión da relación de traballo, os socios traballadores poden ter dereito á prestación de desemprego. Para iso, é necesario, en primeiro termo, que os estatutos da cooperativa optasen pola integración dos socios traballadores no réxime xeral ou nalgún dos réximes especiais que teñan cobertura por desemprego, segundo o establecido na disposición adicional 40 da Lei Xeral da Seguridade Social e no artigo 8 do Real Decreto 84/1996, do 26 de xaneiro, polo que se aproba o Regulamento xeral de inscrición de empresas e afiliación, altas e baixas dos traballadores; e, en segundo termo, que os solicitantes cumpran os requisitos previstos con carácter xeral para acceder ás prestacións por desemprego.

Chegouse a isto como resultado da paulatina extensión da protección por desemprego a este colectivo, froito dun proceso que se foi debullando ao longo de dúas décadas do que o principio motor foi a inclusión dos socios traballadores no sistema de protección social dos traballadores por

do empresario e aos representantes dos traballadores é aglutinado aquí pola Asemblea Xeral; aínda que, como indica o artigo 84. 3 da Lei de cooperativas, os Estatutos poden propoñer outro procedemento. Sobre estas cuestións, véxase CABEZA PEREIRO, J. e RODRÍGUEZ RODRÍGUEZ, E.: «Reorganización productiva en las cooperativas de trabajo asociado: suspensiones y ceses definitivos», *Revista Gallega de Empleo*, núm. 15, 2007, 51-55.

²GONZÁLEZ DEL REY RODRÍGUEZ, I.: *El trabajo asociado: cooperativas y otras sociedades de trabajo*, Gobierno del Principado de Asturias: Aranzadi, 2008, 59-67.

conta allea³. Neste sentido, hai que recordar que o artigo 2 do Real Decreto 225/1989, do 3 de marzo, sobre a incorporación dos socios traballadores de cooperativas de traballo asociado ao sistema de seguridade social, derrogado en 1996, pretendía que se lles aplicasen aos socios traballadores de cooperativas de traballo asociado todas as normas do réxime en que se integrasen, nos mesmos termos e condicións que o resto dos colectivos que formasen parte do seu campo de aplicación.

Catro anos antes, o Real Decreto 1043/1985, do 19 de xuño, estendera a protección por desemprego aos socios traballadores incluídos no réxime xeral da Seguridade Social ou nalgún dos réximes especiais que consideran a prestación por desemprego. Non obstante, esta cobertura só se estendía aos cesamentos definitivos na prestación de traballo e quedaban, polo tanto, desprotexidos os cesamentos de carácter temporal. Esta situación corrixiuse co Real Decreto 42/1996, do 19 de xaneiro, que ampliou a protección por desemprego dos socios traballadores de cooperativas de traballo asociado en situación de cesamento temporal ou redución temporal de xornada, sempre que estas situacións tivesen a súa orixe en causas económicas, tecnolóxicas ou de forza maior debidamente acreditadas.

Pero mesmo naquel momento a cobertura das situacións de desemprego non era completa, pois dende un punto de vista subxectivo, faltaba por asegurar o acceso ao desemprego dos socios traballadores de cooperativas de explotación comunitaria da terra e dos socios de traballo de calquera cooperativa; así como dos socios con vínculos societarios de traballo, suxeitos a unha duración determinada. A primeira situación foi solucionada a través da disposición adicional sexta da Lei 45/2002, do 12 de decembro, de medidas urxentes para a reforma do sistema de protección por desemprego e mellora da capacidade de ocupación; mentres que a segunda situación houbo de agardar ao Real Decreto lei 5/2006, do 9 de xuño, para a mellora do crecemento e do emprego, e á posterior Lei 43/2006, do 29 de decembro, cuxo artigo 16 reforma o Real Decreto 1043/1985 coa finalidade de que considere a situación legal de desemprego por finalización da relación societaria temporal dos socios traballadores de cooperativas.

Como consecuencia de todas estas intervencións, a protección por desemprego en supostos de suspensión temporal da prestación de traballo

³Véxase, arredor deste proceso, LÓPEZ GANDÍA, J. : «Las prestaciones de desempleo en empresas de economía social. Especial referencia al pago único», *AS*, 19, 2002, Westlaw BIB 2003/29 e GONZÁLEZ DEL REY RODRÍGUEZ, I. : *El trabajo asociado: cooperativas y otras sociedades de trabajo*, cit., 113.

dos socios traballadores de cooperativas atópase cada vez máis preto do réxime aplicable aos traballadores asalariados, aínda que, malia os esforzos realizados ata o momento, aínda se manteñen diferenzas que non sempre atopan xustificación na especial condición do socio traballador, que non é propiamente traballador asalariado nin autónomo, aínda que reúne trazos propios de ambas as figuras⁴.

Esta tendencia, non obstante, non atopou continuidade no Real Decreto lei 2/2009, do 6 de marzo, de medidas urxentes para o mantemento e o fomento do emprego e a protección das persoas desempregadas, que só ofrece un tímido apoio á continuidade das sociedades cooperativas en tempos de crise; e que, o que é aínda máis relevante, dá un paso atrás na equiparación dos socios traballadores con aqueles asalariados respecto á protección do desemprego.

2. Transcendencia do Real Decreto lei 2/2009 respecto ás suspensións colectivas da relación de traballo dos socios traballadores e respecto ao gozo das súas prestacións por desemprego

O Real Decreto lei 2/2009, do 6 de marzo, de medidas urxentes para o mantemento e o fomento do emprego e a protección das persoas desempregadas, é unha norma que nace para facer fronte a unha situación concreta, a saber, a crise económica que na actualidade azouta a España e da que os efectos son, por un lado, a destrución do tecido empresarial, e, polo outro, o incremento do desemprego, coa proliferación de situacións de desprotección particularmente graves dende un punto de vista social, ao producirse o esgotamento das prestacións públicas antes de lograr a reinserción no mercado laboral.

Ante todo iso, optouse por adoptar medidas circunstanciais, a falta dun consenso no debate aberto sobre o futuro de determinadas institucións laborais das que a incidencia na marcha da economía se subliñou de xeito recente. O Real Decreto lei 2/2009 responde a esa necesidade de reactivar o crecemento económico de xeito inmediato ou, polo menos, de atallar os seus efectos mediante actuacións preventivas e paliativas.

⁴Véxase ao respecto CABEZA PEREIRO, J. e RODRÍGUEZ RODRÍGUEZ, E., «Reorganización productiva en las cooperativas de trabajo asociado: suspensiones y ceses definitivos», cit. 55-59 e GONZÁLEZ DEL REY RODRÍGUEZ, I.: *El trabajo asociado: cooperativas y otras sociedades de trabajo*, cit., 119 e 120.

As medidas que integra esta norma tenden cara a tres fins complementarios, recollidos no seu rótulo, e que son o mantemento e o fomento do emprego e a protección das persoas desempregadas. As medidas de mantemento do emprego son dúas.

Por unha banda, unha bonificación nas cotas empresariais á Seguridade Social por contingencias comúns nas regulacións temporais de emprego, producidas entre o 1 de outubro de 2008 e o 31 de decembro de 2009, concedida a cambio do compromiso empresarial de manter os traballadores afectados nos seus postos de traballo polo menos durante un ano tras a súa reincorporación. E, por outra banda, a modificación da regulación do convenio especial da Seguridade Social que se debe de subscribir cando os despedimentos colectivos afecten a traballadores con 55 anos ou máis, e non tivesen a condición de mutualista o 1 de xaneiro de 1967.

As medidas de protección das persoas desempregadas concréntanse na reposición do dereito á prestación por desemprego cando esta se percibise a raíz dun expediente de regulación de emprego suspensivo e sobreveña a extinción do contrato de traballo mediante un posterior despedimento colectivo, obxectivo ou resolta en procedemento concursal, ou ben cando se inicie un novo expediente suspensivo. E, tamén, na eliminación do requisito de estar inscrito como demandante de emprego durante un mes para ter acceso ao subsidio de desemprego —no suposto de que se cumpran os restantes requisitos—, sempre que a situación protexida polo subsidio se produza entre a data de entrada en vigor do Real Decreto lei, é dicir, o 7 de marzo de 2009, e o 31 de decembro do devandito ano.

Finalmente, como medidas de fomento do emprego, prevense novas bonificacións para a contratación indefinida de traballadores beneficiarios das prestacións por desemprego, sempre que teña lugar dentro do ano en curso, así como a reforma da Lei 43/2006, para lles abrir determinadas bonificacións aos contratos a tempo parcial, co obxectivo de impulsar o seu uso.

Pois ben, de todas as medidas arbitradas, só dúas resultan aplicables ao marco das sociedades cooperativas e dos seus socios traballadores. A primeira delas é a bonificación empresarial á Seguridade Social nos supostos de regulacións temporais de emprego, pois o propio artigo 1 do Real Decreto lei 2/2009 remítase aos artigos 1.3 e 1.4 da Lei 43/2006, en que se indica que poderán ser beneficiarias do Programa de fomento de emprego as cooperativas que incorporen socios traballadores. De forma específica, concédese o dereito a gozar dunha bonificación do 50 % das cotas empresariais á Seguridade Social por contingencias comúns que teñen

dereito a percibir os traballadores —e socios traballadores das cooperativas— en situacións de suspensión de contrato ou redución temporal de xornada que fosen autorizadas en expedientes de regulación de emprego, incluídas as suspensións de contratos colectivas tramitadas de conformidade coa lexislación concursal. A bonificación durará tanto como dure a situación de desemprego, aínda que se suxeita a un tope de 240 días por traballador. Loxicamente, cando a medida se aplique ás sociedades cooperativas respecto aos socios traballadores, haberá que interpretar os requisitos indicados de conformidade coa regulación desta modalidade empresarial, en que non se pode falar propiamente de expedientes de regulación de emprego⁵.

A segunda medida, que esta vez alcanza os socios traballadores das cooperativas, é a eliminación do período de espera para ser beneficiario do subsidio por desemprego, pois, aínda que o Real Decreto lei non se refire de xeito expreso aos socios das cooperativas, as condicións de acceso ás prestacións e subsidios que xa teñen recoñecidos deben ser as mesmas que para o resto dos traballadores asalariados. Por conseguinte, está fóra de dúbida a aplicación desta medida aos socios traballadores de cooperativas que reúnan os requisitos necesarios.

É evidente que o alcance do Real Decreto lei 2/2009, en relación coas cooperativas, é demasiado curto. En concreto, resulta especialmente criticable que unha das medidas máis interesantes desta norma, isto é, a reposición do dereito á prestación por desemprego, careza dunha previsión expresa que permita a súa aplicación aos socios de cooperativas de traballo asociado, e por varias razóns.

A primeira delas é que a reposición do dereito á prestación por desemprego persegue, nun ámbito distinto, o mesmo fin que a bonificación empresarial á Seguridade Social nos supostos de regulacións temporais de emprego, medida que, en cambio, como xa se viu, si é aplicable ás sociedades cooperativas. Ambas as previsións tratan de evitar unha toma de decisións drásticas ante situacións de crise empresarial, que comporten a extinción definitiva da relación laboral. Para iso inténtase facer máis atractiva a suspensión, tanto dende o punto de vista do empresario, beneficiado directamente polas bonificacións sobre as cotas empresariais,

⁵No que se refire á modalidade procedemental prevista na lexislación sobre cooperativas, véxase CABEZA PEREIRO, J. e RODRÍGUEZ RODRÍGUEZ, E., «Reorganización productiva en las cooperativas de trabajo asociado: suspensiones y ceses definitivos», cit., 51-55.

coma dende o punto de vista do traballador, a quen favorece a reposición da prestación por desemprego. Curiosamente, as sociedades cooperativas poderán gozar da primeira medida, mesmo respecto aos seus socios traballadores en caso de suspensión da prestación laboral; e non obstante, estes non poderán obter a especial protección que outorga o dereito a reposición.

En efecto, o dereito de reposición nace como unha medida adicional de protección dos traballadores cuxos contratos foron suspendidos por causas económicas ou organizativas e permítalle ao desempregado obter outra vez a prestación por desemprego de nivel contributivo que consumise durante un período previo de suspensión ou de redución temporal de xornada, pola mesma contía percibida durante aquel período e a mesma base de cotización; cun límite de 120 días⁶. Isto é, considéranse non consumidos, ata o tope citado, os días de prestación de desemprego correspondentes ao período de regulación temporal de emprego.

O Real Decreto lei 2/2009 regula dous supostos de reposición da prestación por desemprego. O primeiro está pensado para os casos en que a suspensión da relación laboral ou a redución temporal de xornada termine nunha extinción da relación de traballo por causas económicas que teñan lugar entre o 8 de marzo de 2009 e o 31 de decembro de 2011, ambos os dous incluídos. E o segundo aplícase aos supostos de suspensión da relación laboral ou redución de xornada, durante os que se esgota a prestación, seguidos dunha posterior suspensión ou redución de xornada. É dicir, percíbese a prestación por desemprego contributivo ata esgotar a súa duración en virtude dun expediente de regulación de emprego ou dun auto do xuíz en procedemento concursal que tivesen lugar entre o 1 de outubro de 2008 e o 31 de decembro de 2009. Posteriormente, entre o 8 de marzo de 2009 e o 31 de decembro de 2009, ambos os dous incluídos, prodúcese outro expediente de regulación de emprego ou unha nova resolución xudicial en procedemento concursal en virtude dos que se leva a cabo outra redución de xornada ou suspensión do contrato. Pois ben, aínda que o traballador non xerese un novo dereito á prestación por desemprego de nivel contributivo por non completar o período mínimo necesario de 360

⁶Un estudo detallado desta e outras medidas introducidas polo Real decreto lei 2/2009, atópase en CABEZA PEREIRO, J. : «Expedientes de regulación de emprego suspensivos como ferramenta del mantenimiento del empleo: propuestas y alternativas», *El Cronista del Estado Social y Democrático de Derecho*, núm. 5, 2009, 38-41 e CAVAS MARTÍNEZ, F. e FERNÁNDEZ ORRICO, F. J., «Medidas urgentes para el fomento y el mantenimiento del empleo y para la protección de las personas desempleadas», *AS*, núm. 2, 2009.

días de ocupación cotizada, terá dereito á reposición da duración da prestación por desemprego de nivel contributivo polo mesmo número de días que percíbise o desemprego total ou parcial en virtude da anterior suspensión ou redución de xornada, cun límite máximo de 90 días.

A finalidade dos supostos de reposición previstos no Real Decreto lei 2/2009 é non só protexer os traballadores desempregados que cheguen a calquera das situacións descritas, senón tamén facilitar a aceptación dos expedientes de regulación de emprego por parte dos traballadores afectados, ao reforzar a súa protección no suposto de que finalmente se deba recorrer á extinción da relación de traballo ou arbitrar unha nova suspensión.

Aínda que a figura do socio traballador das sociedades cooperativas ten moitos aspectos distintivos respecto dos traballadores asalariados, e aínda que o réxime aplicable ás suspensións da relación de traballo non se rexe polas normas do Estatuto dos Traballadores, senón que ten unha normativa propia, recollida na Lei de cooperativas, así como nas leis autonómicas sobre esta materia, non hai ningunha razón obxectiva que impida aplicarles esta medida aos socios traballadores. Polo tanto, a exclusión deste colectivo do seu ámbito de aplicación debe ser criticada, pois manifesta un evidente descoído do lexislador do que se transloce a súa falta de sensibilidade cara a unha forma societaria que se tería que coidar especialmente en tempos de crise, dada a súa capacidade para crear emprego e para integrar no mercado de traballo a colectivos con especiais dificultades para acceder a este⁷.

Mal se avén esta actitude coa esixencia que o artigo 129.2 da Constitución Española dirixe aos poderes públicos co fin de que fomenten «mediante unha lexislación axeitada, as sociedades cooperativas». Está claro que, neste caso, non estamos ante a lexislación máis adecuada para axudar estas sociedades a facer a súa travesía polo deserto en tempos de crise. E, o que é igualmente grave, a exclusión dos socios traballadores das cooperativas da aplicación da medida de reposición do desemprego prevista no Real Decreto lei 2/2009 contribúe a abrir a fenda do trato desigual entre os socios traballadores e o resto dos traballadores asalariados no contexto da protección social, contravindo os esforzos que durante anos se levaron a cabo para achegar, na medida do posible, os réximes xurídicos aplicables a ambos os dous.

⁷HIERRO HIERRO, J. : «Las relaciones laborales en las cooperativas de trabajo asociado», *AS*, núm. 20, 2003, BIB 2004/84.